

Virsraksts: Personas tiesības uz informāciju par valsts komercdarbību; personas tiesības saņemt atbildi pēc būtības par valsts komercdarbību

Tēze: Komercedarbība ir viena no formām, kādā valsts var darboties. Apstākļi, ka valsts savai darbībai ir izvēlējusies komercdarbības formu, „neaizved” šo darbības jomu no sabiedrības interešu loka. Nav pamata savstarpēji nošķirt sabiedrības interesi par valsts darbību valsts pārvaldes uzdevumu veikšanā no sabiedrības intereses par valsts darbību privāto tiesību jomā. Tās abas ir vienlīdz leģitīmas, un interese par valsts darbību privāto tiesību jomā ir vērsta uz to pašu mērķu sasniegšanu kā interese par valsts pārvaldes funkciju veikšanu.

Tēze: Iesniegumu likuma mērķis ir veicināt privātpersonas līdzdalību valsts pārvaldē. Ņemot vērā gan tiesību saņemt atbildi pēc būtības jēgu un ar to sasniedzamos mērķus, gan arī apstākli, ka komercdarbība ir viena no iespējamām valsts darbības formām, tas nozīmē, ka sabiedrības līdzdalība valsts pārvaldē neaprobežojas tikai ar valsts pārvaldes funkciju veikšanu, bet aptver arī citas darbības, kuras veic valsts pārvalde.

Tēze: Informācijas atklātības likuma mērķis ir nodrošināt, lai sabiedrībai būtu pieejama informācija, kura ir iestādes rīcībā vai kuru iestādei atbilstoši tās kompetencei ir pienākums radīt. Ja komercdarbībā ir iesaistījusies valsts, tad Informācijas atklātības likuma 2.panta pirmā daļa ir interpretējama tādējādi, ka informācija ir prasāma tieši valstij, nevis kapitālsabiedrībai.

Tēze: Saskaņā ar Iesniegumu likuma 10.panta otro daļu apstrīdama un pārsūdzama kā iestādes faktiskā rīcība ir neatbildēšana uz iesniegumu. Šī norma ietver arī gadījumus, kad persona iebilst saņemtās atbildes saturam tādā ziņā, ka uzskata, ka iestāde nav sniegusi atbildi uz uzdoto jautājumu, tādējādi, ja iestāde nav sniegusi atbildi pēc būtības, tad Iesniegumu likuma 10.panta otrās daļas izpratnē uzskatāms, ka iestāde nav atbildējusi uz iesniegumu.

**Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Senāta Administratīvo lietu departamenta
2011.gada 12.janvāra
LĒMUMS
Lieta Nr. Nr. A7041510
SKA – 221/2011**

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

senatore D.Mīta
senatore V.Krūmiņa
senatore I.Skultāne

rakstveida procesā izskatīja biedrības „Tautas balss” blakus sūdzību par Administratīvās rajona tiesas tiesneses 2010.gada 1.oktobra lēmumu, ar kuru atteikts pieņemt pieteikumu par Satiksmes ministrijas rīcības, nesniedzot atbildi uz iesniegumu pēc būtības, prettiesiskumu un pienākuma uzlikšanu sniegt atbildi pēc būtības.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicēja biedrība „Tautas balss” 2010.gada 25.augustā vērsās Ekonomikas ministrijā ar iesniegumu. Iesniegums pārsūtīts Satiksmes ministrijai atbildes sniegšanai. Iesniegumā lūgts sniegt atbildes uz šādiem jautājumiem:

1. par kādu summu pārdots zīmols „airBaltic” un ar to saistītās piecas preču zīmes;
2. ņemot vērā, ka atbilstoši pārdošanas līgumam norēķini par zīmola un preču zīmju iegādi jāveic līdz 2010.gada 31.decembrim, maksājot vairākās daļās pēc grafika, cik SIA „Baltijas aviācijas sistēmas” par zīmolu un minētajām preču zīmēm samaksāja „airBaltic” līdz 2010.gada 1.augustam;
3. „airBaltic” bija jāmaksā SIA „Baltijas aviācijas sistēmas” zīmola un preču zīmju izmantošanas maksa. Cik „airBaltic” par zīmola un preču zīmju izmantošanu ir samaksājis SIA „Baltijas aviācijas sistēmas” laika periodā no to pārdošanas brīža līdz 2010.gada 1.augustam;
4. vai ir notikusi pārdotā zīmola un preču zīmju nodošana atpakaļ „airBaltic”;
5. kādas ir bijušas „airBaltic” izmaksas saistībā ar zīmola un minēto preču zīmju pārdošanu:
 - 5.1. administratīvie izdevumi darījuma noslēgšanai;
 - 5.2. juridiskie izdevumi darījuma noslēgšanai;
 - 5.3. zīmola un preču zīmju novērtēšana;
 - 5.4. maksa par zīmola un preču zīmju izmantošanu;
 - 5.5. u.c.;
6. kādi ir izdevumi saistībā ar zīmola un minēto preču zīmju atdošanu/pārdošanu atpakaļ „airBaltic”;
7. kāds ir tiesiskais regulējums attiecībā uz kārtību, kādā uzņēmums, kura 51 procents akciju pieder valstij, ir tiesīgs pārdot būtiskas uzņēmuma vērtības (šajā gadījumā – zīmolu un preču zīmes);
8. vai, pārdodot zīmolu un preču zīmes, bija jārīko izsole vai cita procedūra:
 - 8.1. ja nebija jārīko, tad, pamatojoties uz kādiem normatīvajiem aktiem;
 - 8.2. ja bija jārīko, pamatojoties uz kādiem normatīvajiem aktiem;
9. vai tiks sauktas pie atbildības personas, kuras ir pieļāvušas un sekmējušas šo darījumu. Vai ir izvērtēta „airBaltic” padomes atbildība, pieņemot lēmumu par zīmolu pārdošanu.

[2] Satiksmes ministrija 2010.gada 3.septembrī sniedza atbildi uz pieteicējas iesniegumu, norādot, ka 1. – 8.jautājumam ir saimniecisks raksturs un Satiksmes ministrijas kā akciju sabiedrības „Air Baltic Corporation” valsts kapitāla daļu turētājas kompetencē neietilpst operatīvu saimnieciskās darbības jautājumu risināšana. Risinot operatīvus saimnieciskās darbības jautājumus, akciju sabiedrības „Air Baltic Corporation” valdei savas kompetences ietvaros ir jārīkojas patstāvīgi. Uz 9.jautājumu Satiksmes ministrija atbildēja, ka drīzumā tiks iecelta akciju sabiedrības „Air Baltic Corporation” padome jaunā sastāvā, kurai ir uzdots izvērtēt, vai akciju sabiedrības „Air Baltic Corporation” amatpersonas „airBaltic” preču zīmes atsavināšanas gadījumā ir rīkojušās atbilstoši Komerclikuma 169.panta pirmajā daļā noteiktajam pienākumam rīkoties kā krietnam un rūpīgam saimniekam.

[3] 2010.gada 27.septembrī pieteicēja iesniedza pieteikumu Administratīvajā rajona tiesā par Satiksmes ministrijas rīcības, nesniedzot atbildi uz iesniegumu pēc būtības, atzīšanu par prettiesisku un pienākuma uzlikšanu sniegt atbildi pēc būtības.

[4] Administratīvās rajona tiesas tiesnese ar 2010.gada 1.oktobra lēmumu atteicās pieņemt pieteikumu sakarā ar to, kas lieta nav izskatāma administratīvā procesa kārtībā. Lēmums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[4.1] Iesniegumu likuma 2.panta pirmā daļa noteic, ka likums nosaka kārtību, kādā privātpersona iesniedz un iestāde vai privātpersona, kas īsteno valsts pārvaldes uzdevumus, izskata dokumentu, kurā ietverts iestādes kompetencē esošs lūgums, sūdzība, priekšlikums vai jautājums, un atbild uz to, kā arī nosaka kārtību, kādā iestāde pieņem apmeklētājus.

No minētās tiesību normas izriet, ka iestāde vai privātpersona, kas īsteno valsts pārvaldes uzdevumus, izskata dokumentu un atbild uz to, ja tajā ietvertais lūgums, sūdzība, priekšlikums vai jautājums ir iestādes kompetencē, t.i., publisko tiesību jomā.

[4.2] Saskaņā ar Ministru kabineta 2003.gada 29.aprīļa noteikumu Nr.242 „Satiksmes ministrijas nolikums” 26.1.apakšpunktu Satiksmes ministrija ir valsts kapitāla daļu turētāja privātā kapitālsabiedrībā „Air Baltic Corporation”, savukārt, šo noteikumu II nodaļā noteiktas Satiksmes ministrijas funkcijas, uzdevumi un kompetence.

No minētā izriet, ka akciju sabiedrība „Air Baltic Corporation” nav Satiksmes ministrijas padotībā, ministrija ir vienīgi kapitāla daļu turētāja uzņēmumā. Satiksmes ministrijas ietekme minētajā akciju sabiedrībā izpaužas kā līdzīpašnieces ietekme, t.i., privāto tiesību jomā. Tiesību normās nav atrodama noteikta Satiksmes ministrijas publiski tiesiska funkcija, uzdevums vai kompetence risināt operatīvus saimnieciskās darbības jautājumus privātajā kapitālsabiedrībā.

[4.3] Satiksmes ministrija savu atbildi sniegusi atbilstoši tiesību normām.

[4.4] Pieteicēja ir vērsusies Satiksmes ministrijā ar jautājumiem, kas ietilpst privāto tiesību sfērā, t.i., ar jautājumiem, kas nav minēti Iesniegumu likuma 2.panta pirmajā daļā. Līdz ar to Satiksmes ministrijas atbilde ir uzskatāma par sniegtu likumā noteiktajā kārtībā. No pieteikuma kopumā izriet, ka pieteicēja nav apmierināta ar sniegtās atbildes saturu, bet, tā kā administratīvā procesa kārtībā var tikt izvērtēta vienīgi neatbildēšana uz iesniegumu, atbildes nesniegšana likumā noteiktajā termiņā vai kārtībā, pieteikumu ir jāatsaka pieņemt.

[5] Pieteicēja par Administratīvās rajona tiesas tiesneses lēmumu iesniedza blakus sūdzību. Blakus sūdzībā norādīti tālāk minētie apsvērumi.

[5.1] Tiesnese, izvērtējot sniegto atbildi pēc būtības, ir pārkāpusi Administratīvā procesa likuma 191.pantu. Konkrētie apstākļi bija vērtējami, izspriežot lietu pēc būtības.

[5.2] Lēmumā nepareizi norādīta pārsūdzības kārtība. Rajona tiesas tiesneses lēmums, kas pieņemts saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 191.panta pirmās daļas 1.punktu, bija pārsūdzams saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 317.panta pirmās daļas noteikumiem.

[5.3] Lēmumā nepareizi norādīts, ka administratīvā procesa kārtībā ir pārsūdzama tikai iesnieguma atstāšana bez virzības vai citāda atteikšanās atbildēt uz iesniegumu. Saskaņā ar Iesniegumu likuma 10.panta otro daļu iestādes atbildes nesniegšana likumā noteiktajā kārtībā ir apstrīdama un pārsūdzama kā faktiskā rīcība. Par likumā noteiktās kārtības neievērošanu iestādes atbildes sagatavošanā ir uzskatāma arī atbildes nesniegšana pēc būtības.

Motīvu daļa

I

[6] Nav pamatots pieteicējas arguments, ka tiesnese lēmumā norādījusi nepareizu lēmuma pārsūdzības kārtību.

[7] Administratīvā procesa likuma 317.panta pirmajā daļā noteikts, ka blakus sūdzību par pirmās instances tiesas lēmumu adresē Administratīvajai apgabaltiesai, bet

par apelācijas instances lēmumu – Senātam. Savukārt šā panta ceturtajā daļā paredzēts, ka, ja tiesas spriedumam likumā noteikta īpaša pārsūdzības kārtība, kas atšķiras no šajā likumā noteiktās kārtības, tad blakus sūdzību par tiesas pieņemto procesuālo lēmumu adresē tai tiesai, kas izskatītu sūdzību par tiesas spriedumu.

Lēmums par atteikšanos pieņemt pieteikumu ir procesuāls lēmums, uz kuru tāpat ir attiecināms 317.pantā noteiktais regulējums. Proti, ja saskaņā ar tiesību normām lietu pēc būtības ir paredzēts izskatīt rajona tiesā un Senātā (neizskatot apgabaltiesā), arī blakus sūdzību par lēmumu, ar kuru atteikts pieņemt pieteikumu, izskata uzreiz Senātā.

[8] Konkrētajā gadījumā pieteikums iesniegts, lūdzot sniegt informāciju, kā arī atbildēt uz jautājumiem. Līdz ar to ir piemērojams Informācijas atklātības likums un Iesniegumu likums. Abi minētie likumi (Informācijas likuma 15.pants un Iesniegumu likuma 10.panta ceturta daļa) paredz, ka rajona tiesas spriedums ir pārsūdzams Senāta Administratīvo lietu departamentā. Ņemot vērā Administratīvā procesa likuma 317.panta ceturtajā daļā minēto, blakus sūdzība ir izskatāma Senātā.

II

[9] Kā jau Senāts secināja, pieteicējas iesniegumā Satiksmes ministrijai (*sk. šā lēmuma 1.punktu*) ir lūgta gan informācija (piemēram, summa, par kādu tika pārdots zīmols „airBaltic”), gan arī atbilde pēc būtības (piemēram, vai tiks sauktas pie atbildības personas, kuras ir pieļāvušas un sekmējušas šo darījumu). Līdz ar to šajā gadījumā ir piemērojams gan Informācijas atklātības likums, gan Iesniegumu likums.

[10] Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 100.pantu ikvienam ir tiesības brīvi iegūt informāciju. Senāts jau iepriekš paudis viedokli, ka tiesību uz informāciju nozīmi demokrātiskā sabiedrībā nav iespējams pārvērtēt, jo tās ir būtiskas šīs sabiedrības vērtību nodrošināšanai. Tiesības uz informāciju kā tiesību uz vārda brīvību sastāvdaļa neatņemami ir viens no demokrātiskas sabiedrības pamatiem. Proti, caur tiesību uz informāciju īstenošanu ir panākams, lai valsts pārvalde būtu atklāta, pieejama un tās darbība – pārskatāma. Tiesību uz informāciju īstenošanas rezultātā sabiedrība var pārliecināties, vai valsts pārvalde darbojas sabiedrības interesēs, kā to paredz Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta trešā daļa, un sabiedrībai ir visas tiesības saņemt vispārēji pieejamo informāciju (t.i., tādu, kas nav noteikta kā ierobežotas pieejamības informācija). Turklāt informācijas saņemšana ir galvenais priekšnosacījums, lai persona varētu īstenot savas tiesības šo informāciju izplatīt un paust par to (vai, ņemot to vērā) savu viedokli (*sk. Senāta 2007.gada 8.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-194/2007 14.punktu*).

Kārtība, kādā persona var saņemt informāciju, regulēta Informācijas atklātības likumā.

[11] Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 104.panta pirmo teikumu ikvienam ir tiesības likumā paredzētajā veidā vērsties valsts un pašvaldību iestādēs ar iesniegumiem un saņemt atbildi pēc būtības. Šīs tiesības tiek īstenotas uz personas iniciatīvas pamata, vērsties pie valsts kāda tai interesējoša jautājuma noskaidrošanai. Valsts pienākums atbilstoši šai konstitucionālajai normai ir sniegt atbildi, kurā ir izvērtēti uzdotie jautājumi un tie motivēti atbildēti. Tādā veidā tiek aktivizēta pilsoniskā sabiedrība un valsts darbība kļūst caurskatāmāka (*sk. Senāta 2008.gada 21.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKA-22/2008 17.punktu*).

Detalizēts regulējums, kādā persona var īstenot savas tiesības saņemt atbildi uz iesniegumu, ietverts Iesniegumu likumā.

[12] Kā atzinis Senāts, abas minētās cilvēktiesības faktiski sasniedz tos pašus mērķus (*sk. 2007.gada 8.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-194/2007 14.punktu*). Proti, abos gadījumos valsts sniedz sabiedrībai ziņas par savu darbību, tādā veidā padarot valsts iekšienē notikušos procesus zināmus un pārskatāmus. Uz saņemto atbilžu pamata sabiedrība var formulēt savu viedokli par valstī notiekošo un darīt to zināmu arī citiem. Vārda brīvība savukārt ir viens no demokrātiskas sabiedrības pamatiem.

[13] Konkrētajā gadījumā pirmšķietami var izdarīt secinājumu, ka pieteicējas uzdotie jautājumi Satiksmes ministrijai par privātas kapitālsabiedrības darbību attiecas uz privāto tiesību jomu. Administratīvajā procesā aplūkojamie jautājumi attiecas uz publisko tiesību jomu, tāpēc lieta par privātas kapitālsabiedrības darbībām nav izskatāma administratīvajā procesa kārtībā.

Tomēr, Senāta ieskatā, pieteicējas un Satiksmes ministrijas rīcība šajā gadījumā ir saistāma ar publisko tiesību jomu.

[14] Akciju sabiedrībā „Air Baltic Corporation” Latvijas valsts ir viens no akcionāriem, tai pieder vairāk kā 50 procenti akciju. Līdz ar to, lai arī, kā tas izriet no likuma „Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām” 1.panta pirmās daļas 6.punkta, konkrētā akciju sabiedrība ir uzskatāma par privātu kapitālsabiedrību, apstāklim, ka tajā kapitāla daļas pieder valstij, ir nozīme. Proti, tas, ka valsts ir viens no dalībniekiem kapitālsabiedrībā, nemaina apstākli, ka tā joprojām ir valsts, kas kā publisko tiesību juridiskā persona ir iesaistījies privāttiesiskā darbībā jeb komercdarbībā (*sk. Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87.pantu*). Komercdarbība ir viena no formām, kādā valsts var darboties. Un apstāklis, ka valsts savai darbībai ir izvēlējusies komercdarbības formu, „neaizved” šo darbības jomu no sabiedrības interešu loka. Nav pamata savstarpēji nošķirt sabiedrības interesi par valsts darbību valsts pārvaldes uzdevumu veikšanā no sabiedrības intereses par valsts darbību privāto tiesību jomā. Senāta ieskatā, tās abas ir vienlīdz leģitīmas, un interese par valsts darbību privāto tiesību jomā ir vērsta uz to pašu mērķu sasniegšanu kā interese par valsts pārvaldes funkciju veikšanu.

[15] Iesniegumu likuma 1.pantā minēts, ka likuma mērķis ir veicināt privātpersonas līdzdalību valsts pārvaldē. Ņemot vērā gan tiesību saņemto atbildi pēc būtības jēgu un ar to sasniedzamos mērķus, gan arī apstākli, ka komercdarbība ir viena no iespējamām valsts darbības formām, Senāta ieskatā, tas arī nozīmē, ka sabiedrības līdzdalība valsts pārvaldē neaprobežojas tikai ar valsts pārvaldes funkciju veikšanu, bet aptver arī citas darbības, kuras veic valsts pārvalde.

[16] Informācijas atklātības likuma 2.panta pirmā daļa paredz, ka likuma mērķis ir nodrošināt, lai sabiedrībai būtu pieejama informācija, kura ir iestādes rīcībā vai kuru iestādei atbilstoši tās kompetencei ir pienākums radīt. Iepriekš minētais par to, ka komercdarbībā ir iesaistījies valsts, norāda, ka 2.panta pirmā daļa ir interpretējama tādējādi, ka informācija ir prasāma tieši valstij, nevis kapitālsabiedrībai. Satiksmes ministrija ir kompetentā iestāde, kurai prasīt informāciju saistībā ar akciju sabiedrību „Air Baltic Corporation”, jo tieši Satiksmes ministrija atbilstoši Ministru kabineta 2003.gada 29.aprīļa noteikumu Nr.242 „Satiksmes ministrijas nolikums” 26.punktam ir valsts kapitāla daļu turētāja.

[17] Ievērojot minēto, gan Iesniegumu likums, gan Informācijas atklātības likums ir attiecināms uz izskatāmo gadījumu un no šī viedokļa pieteikums ir uzskatāms par pieļaujamu. Ja lieta saistībā ar pieteicējas pieteikumu tiks ierosināta, pirmās instances tiesai vispirms jānošķir, kuri jautājumi aplūkojami Iesniegumu likuma kontekstā un kuri

Informācijas atklātības likuma kontekstā. Pēc tam attiecīgi jāpiemēro konkrētā likuma normas.

[18] No rajona tiesas tiesneses lēmuma secināms, ka Iesniegumu likums neparedz personas vēršanos administratīvajā tiesā, ja uzskata ka saņemtā atbilde nav sniegta pēc būtības. Senāts šim viedoklim nepiekrīt. Saskaņā ar Iesniegumu likuma 10.panta otro daļu apstrīdama un pārsūdzama kā iestādes faktiskā rīcība ir neatbildēšana uz iesniegumu. Pēc Senāta domām, šī norma ietver arī gadījumus, kad persona iebilst saņemtās atbildes saturam tādā ziņā, ka uzskata, ka iestāde nav sniegusi atbildi uz uzdoto jautājumu. Personas tiesības saņemt atbildi pēc būtības (kas vienlaikus nozīmē valsts pienākumu atbildi pēc būtības sniegt) paredz Latvijas Republikas Satversmes 104.pants. Arī no Iesniegumu likuma normām secināms iestādes pienākums sniegt atbildi pēc būtības jeb, citiem vārdiem, atbilstoši uzdotajam jautājumam (sk. likuma 2., 3., 4., 5.pantu). Ja iestāde nav sniegusi atbildi pēc būtības, tad Iesniegumu likuma 10.panta otrās daļas izpratnē uzskatāms, ka iestāde nav atbildējusi uz iesniegumu.

Nolēmuma daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 323.panta pirmās daļas 2.punktu un 324.panta pirmo daļu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments

n o l ē m a

Atcelt Administratīvās rajona tiesas tiesneses 2010.gada 1.oktobra lēmumu un nodot jautājumu par pieteikuma pieņemšanu izlemšanai Administratīvajai rajona tiesai.
Lēmums nav pārsūdzams.

Senatore
Senatore
Senatore

D.Mīta
V.Krūmiņa
I.Skultāne